

HET STUDIEJAAR

1972-1973

REDE

uitgesproken op 3 september
1973 bij het einde van het
studiejaar 1972-1973
door
de Rector Magnificus

Prof.Dr.Ir.H.A.Leniger.

Dames en Heren,

Zij die vandaag, of een dezer dagen, bij de academische jaarwisseling volgens traditie een rede houden, hebben waarlijk geen gebrek aan stof. Zij zien zich, integendeel, gesteld voor de taak uit een veelheid van vermeldenswaardigheden een beperkt aantal interessante onderwerpen te kiezen, daarbij overwegend dat het weinig aantrekkelijk is te veel zaken te behandelen, terwijl het anderzijds wenselijk geacht moet worden ook deze gelegenheid aan te grijpen enige informatie te verstrekken. Dit laatste behoeft enige toelichting.

Herhaaldelijk hoor ik in verschillende toonaarden de klacht dat er gebrek is aan informatie, dat men niet meer weet wat zich binnen de Landbouwhogeschool afspeelt en dat men er niet meer bij betrokken is. Men gebruikt in dit verband uitdrukkingen als: er is te weinig communicatie tussen onderdelen van de Landbouwhogeschool, er treedt vervreemding op en dergelijke. Het is de vraag of klachten over gebrek aan informatie gegrond zijn. Wanneer men de huidige situatie vergelijkt met die van een aantal jaren geleden, zal men tot de conclusie komen dat er zeer veel meer informatie beschikbaar is, dat er veel meer openheid wordt betracht en dat de mogelijkheden om zich op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen met

betrekking tot die zaken waarin men is geïnteresseerd, sterk zijn vergroot. Nog maar enkele jaren geleden was er slechts een zeer kleine groep die goed op de hoogte was van wat er plaats vond op het gebied van onderwijs en onderzoek; het grootste deel van de Landbouwhogeschoolgemeenschap was hieromtrent nauwelijks geïnformeerd. De zo juist bedoelde kleine groep van ingewijden verkeerde echter in volstrekte onwetendheid ten aanzien van bijvoorbeeld de allocatie van mensen en middelen. Het is nog maar enkele jaren geleden dat de LH-begroting aan deze groep ter kennisneming werd toegezonden.

Ik bedoel dit geenszins als verwijt aan vroegere bestuurders, maar zeg het alleen om te illustreren hoe snel de opvattingen zijn gewijzigd. De in enkele woorden aangeduide situatie werd destijds als volkomen normaal beschouwd, maar zou thans ondenkbaar zijn. Overbodig te zeggen dat ik hier een verschijnsel signaleer dat niet tot onze Landbouwhogeschool is beperkt! Het lijdt geen twijfel dat er vandaag voor alle leden van de Landbouwhogeschoolgemeenschap zeer veel meer informatie beschikbaar en toegankelijk is dan voorheen. Men denke aan onze LH-Berichten, waarvan in de 8ste jaargang 39 nummers verschenen, aan de 2x per maand verschijnende Belhamel, waarvan het niveau sterk wisselt en waarvoor de waardering nog sterker uiteenloopt, aan verscheidene periodieken en min of meer regelmatig verschijnende publikaties die van

allerlei zijden op ons toestromen, aan de ontelbare rapporten, rondschrijvens, mededelingen, e.d. waaronder het Bureau van de Landbouwhogeschool de vakgroepen tracht te bedelven enz. enz.

Waarom dan toch de klachten en verwijten, waarvan ik melding maakte? Ik geloof dat zij hun oorzaak vinden in gevoelens van onmacht en spijt die voortvloeien uit het onmiskkenbare en onveranderbare feit, dat het vandaag de dag in tegenstelling tot voorheen niet meer mogelijk is van alles goed op de hoogte te zijn. Dit geldt zelfs voor hen die dit uit hoofde van hun functie eigenlijk wel zouden moeten zijn, maar a fortiori voor hen wier hoofdtak in onderwijs en onderzoek ligt. Het is vooral voor ouderen moeilijk zich te verzoenen met de gedachte dat er onvermijdelijk heel veel gebeurt buiten hen om.

Twee omstandigheden hebben aanleiding gegeven tot het ontstaan van dit voor de Landbouwhogeschool betrekkelijk nieuwe vraagstuk, waarvan men de ernst niet moet onderschatten. In de eerste plaats is de Landbouwhogeschool als bedrijf krachtig gegroeid en zo groot en ook zo veelzijdig geworden dat het reeds daardoor vrijwel ondoenlijk geworden is een algeheel overzicht te behouden. Om ons geheugen op te frissen vermeld ik dat in het laatste decennium het aantal studenten steeg van ruim 1300 in 1962/1963 tot ruim 3000 in 1972/1973, het aantal personeelsleden van ongeveer 900 in 1963 tot ongeveer 1550 in

1973 en de begroting toenam van ruim f16.000.000,- in 1963 tot ruim f100.000.000,- in 1973. Bij het genoemde aantal studenten in het afgelopen cursusjaar moet ik opmerken dat dit exclusief een 40-tal zogenaamde "examenstudenten" is en eveneens exclusief een aantal mensen dat zonder ingeschreven te zijn van onderwijsvoorzieningen gebruik maakte. Het was voor het eerst in de geschiedenis van onze Landbouwhogeschool dat het werkelijke aantal studenten onbekend was.

Samenhangend met die snelle groei zijn uiteraard ook de activiteiten op allerlei gebied toegenomen. Een op het eerste gezicht merkwaardig, maar verklaarbaar verschijnsel is nu, dat de omvang van de werkzaamheden, met name die van organisatorische en administratieve aard, in sterkere mate is gegroeid dan het onderwijs en het onderzoek. In andere typen van bedrijven neemt men hetzelfde verschijnsel waar. Het komt er op neer dat de overheadkosten gestegen zijn.

De snelle groei heeft met zich meegebracht dat het noodzakelijk werd, of althans geacht werd, alles overhoop te halen, te veranderen en te vernieuwen. Gegevens moeten nu worden verzameld waar vroeger niemand zich om bekommerde, studies moeten worden geëntameerd over onderwerpen waarover nooit eerder is gedacht, methoden van onderwijs moeten worden onderzocht en gewijzigd, de bestaande struc-

tuur deugt niet meer, het beheer moet onder de loupe genomen worden, de administratie gemoderniseerd, kortom: alles moet anders en liefst op korte termijn. En dan heb ik alleen nog maar een paar interne zaken genoemd. Maar ook van buitenaf komt een stroom van veel werk vergende verzoeken op ons af, zo in de trant van "wij zullen het zeer op prijs stellen de mening van de Landbouwhogeschool over bijgaande nota's, rapporten, adviezen, voorstellen, wetsontwerpen (doorhalen wat niet van toepassing is) vóór die en die datum te vernemen". Daarbij ploffen dan weer enkele kilogrammen papier neer op de werktafels van steeds weer dezelfde, reeds overbelaste mensen.

Men make uit het voorgaande niet op dat ik werkschuw dan wel tegen veranderingen ben. Ik ben er van overtuigd dat de schaalvergroting veel en onvermijdelijk werk met zich meebrengt. Ook ben ik mij er van bewust dat de externe omstandigheden, waarover ik nog wel kom te spreken, ons noodzakelijkerwijze veel extra werk bezorgen. Ik vraag mij echter wel eens af of er niet enige matiging kan worden betracht. Kan het aantal rapporten en nota's niet wat kleiner, hun lijn niet wat slanker, hun taal niet wat eenvoudiger en duidelijker, hun behandelingswijze niet worden bekort en is het niet mogelijk de schrijvers van rapporten aan hun verstand te brengen dat hun prestaties niet worden afgewogen aan de omvang van hun werkstukken? Deze vragen zijn niet badinerend bedoeld, maar hebben een

ernstige achtergrond. Ik maak mij namelijk zorgen over de kwaliteit van ons werk, die zo ongeveer omgekeerd evenredig dreigt te worden aan de kwantiteit. Er kan een situatie ontstaan, waarin vele mensen een indigestie zullen krijgen van de hoeveelheid papier die zij uit hoofde van hun functie moeten verslinden; de dagen zullen zelfs te kort zijn om alles naar binnen te werken. Alleen ons Bureau produceert nu reeds ruim 2.000.000 vel papier vol lezenswaardigheden per jaar en ik schat dat de PTT een zelfde hoeveelheid naar binnen sjouwt, afkomstig van onze toeleveranciers, waaronder de Academische Raad een voor-aanstaande plaats inneemt. Men moet zich bezorgd afvragen of de mensen nog kunnen verwerken wat zij lezen, hebben zij gelegenheid na te denken, zich te bezinnen, zich een oordeel te vormen? Ik betwijfel dat ten sterkste. En wanneer ik gelijk heb, zijn wij op een verkeerde weg. Er is dan geen sprake meer van een zorgvuldig overwegen van een te volgen beleid en van goed besturen. Wij kunnen in een positie komen te verkeren, waarin ook een schaker of dammer zich bevindt, die in hevige tijdnood nog een groot aantal zetten moet doen en daarbij moet vertrouwen op zijn intuïtie en zijn geluk. Misschien is een andere vergelijking nog duidelijker. Ik heb nu reeds vaak het gevoel dat wij ons gedragen als wildwatervaarders, die met grote behendigheid, nu en dan kopje ondergaand en dan weer overeind komend, meer improviserend en

impulsief handelend, dan weloverwogen navigerend, zich met doodsverachting laten meesleuren door stroomversnelingen. Dit moge een uitermate boeiende sport zijn, ik heb toch andere ideeën over de wijze waarop een groot bedrijf als de Landbouwhogeschool zou moeten worden bestuurd.

Ter afsluiting van dit deel van mijn betoog wil ik in de eerste plaats concluderen dat een ieder er in zal moeten berusten dat het uitgesloten is kennis te nemen van alles wat de Landbouwhogeschool betreft en zich daarin te verdiepen. Al naar gelang zijn functie en belangstelling zal hij hoogstens een klein deel van de ontwikkelingen kunnen volgen. Een tweede conclusie is dat het streven er op gericht zal dienen te zijn zoveel mogelijk mensen rustig bezig te laten met de primaire taken van de Landbouwhogeschool - het geven van onderwijs en het verrichten van onderzoek - en hen zo min mogelijk te belasten met andere zaken, die zij aan anderen moeten overlaten. De met deze primaire taken samengaande werkzaamheden als programmering van het onderwijs, planning van het onderzoek, administratie en rapportage, formuleren van verlangens voor de uitoefening van de taken en bestemming van de beschikbaar gekomen mensen en middelen, kunnen op vakgroepniveau voor een deel gecentraliseerd worden, bij voorkeur bij mensen die geschoold zijn in researchmanagement. Met de zorg voor de aanwezigheid en het functioneren van men-

sen en middelen - een beheersaangelegenheid - dienen docenten en onderzoekers niet te worden lastig gevallen.

Uit het voorgaande is reeds gebleken dat onze docenten en onderzoekers ruimschoots gelegenheid hebben zich op de hoogte te houden van de ontwikkelingen met betrekking tot de organisatie van onderwijs en onderzoek. Zij komen al een heel eind wanneer zij kennis nemen van de vergaderstukken van de Faculteitsraad, die tot voor kort ter visie werden gelegd maar nu, bij wijze van proef, zelfs aan alle vakgroepen worden toegezonden, en van de verslagen van de Vaste Commissie Onderwijs (V.C.O.) en Vaste Commissie Wetenschapsbeoefening (V.C.W.). Er wordt naar gestreefd in deze stukken alles wat de docenten en onderzoekers behoren te weten, beknopt samen te vatten, terwijl voor diegenen die zich in een bepaald onderwerp nader willen verdiepen, naar desbetreffende rapporten e.d. wordt verwezen. Op die wijze kunnen zij zich met een minimum aan lezen en vergaderen concentreren op hun werk, op contacten met collega's, etc. Het moet mij in dit verband overigens van het hart dat ik, wanneer ik constateer dat docenten en onderzoekers hoogst zelden aanwezig zijn op de openbare Faculteitsraadsvergaderingen, wel eens twijfel aan hun belangstelling voor wat daar behandeld wordt. Zij moeten dan ook niet klagen dat zij slecht op de hoogte zijn. Volledigheidshalve zij vermeld dat de belangstelling van andere geledingen eveneens veel te wensen overlaat.

Om niet te geraken in de onmogelijke situatie die ik hiervoor wat spottenderwijs heb geschetst, is een professioneel bestuur met vergaande taakverdeling, specialisatie, delegatie, centralisatie en duidelijke procedures een noodzaak geworden. Aan deze belangrijke zaken is dan ook in het afgelopen jaar door verschillende werkgroepen en externe adviseurs veel aandacht geschonken. Het spreekt vanzelf dat daarbij de overall-structuur, met inbegrip van de middenstructuur, het creëren van dienstverlenende eenheden e.d., niet uit het oog is verloren. Ik heb goede hoop dat de ontwikkeling van de kleine Landbouwhogeschool, grotendeels geleid door goedwillende dilettanten, naar een groot, modern bedrijf, bestuurd door professionele managers, binnen niet te lange tijd zijn beslag zal hebben gekregen.

Daarbij doen zich natuurlijk nog wel problemen voor. Met name bestaat er wel eens onzekerheid over de afbakening van de taken en bevoegdheden van de verschillende bestuursorganen, wat natuurlijk niet bevorderlijk is voor een vlotte gang van zaken. Gelukkig hebben de Commissie-Polak en Wattel zich in een aantal aspecten van deze verhoudingen verdiept en daarin meer klaarheid gebracht.

In het afgelopen jaar is ook gebleken dat de wijze van behandeling van allerlei voorstellen voor verbetering vatbaar is. De gang van zaken is tot nu toe zo, dat door deskundigen zeer zorgvuldig voorbereide voorstellen achtereenvolgens in allerlei organen aan de orde komen en daar

niet als hamerstukken passeren, doch uitvoerig worden besproken. In feite komt dit hierop neer dat wat bij de voorbereiding door deskundigen van alle kanten is overwogen, later door minder deskundigen meerdere malen wordt herkauwd, een hoogst ineffectief en tijdverkwistende werkwijze, die wij ons niet kunnen veroorloven. Er wordt nu getracht de procedure te vereenvoudigen en te versnellen door bij de behandeling van diverse zaken een samenwerking tot stand te brengen tussen de verschillende bestuursorganen, waarbij uiteraard de verantwoordelijkheid van elk der organen gerespecteerd moet worden. Aan onze Landbouwhogeschool, met zijn ene faculteit, moet dit mogelijk zijn en het zou het nemen van beslissingen versnellen. Dit zou ook worden bevorderd wanneer men meer geneigd zou zijn zich zonder veel discussie te scharen achter de mening van adviescommissies. Ik hoop dat het vertrouwen in de adviseurs als gevolg van de kwaliteit van hun rapporten geleidelijk zal toenemen.

Het voorgaande voert mij vanzelf naar een probleem waarvoor ik geen oplossing zie. Meer en meer blijkt dat binnen onze Landbouwhogeschoolgemeenschap over allerlei zaken zeer verschillende opvattingen bestaan. Misschien was dit vroeger ook wel het geval, maar mijn indruk is dat de tegenstellingen thans niet alleen meer tot uiting komen, maar ook zijn verscherpt. Ook dit heeft tot gevolg dat het in alle organen en commissies van de Landbouwhogeschool, van

vakgroepbesturen tot Hogeschoolraad, veel tijd kost om tot conclusies te komen en dat er hoogst zelden van eensgezindheid sprake is. Besluiten komen met andere woorden als regel tot stand na een stemming en tegen de wil van een minderheid. Nu zal men wel opmerken dat dit toch een essentieel kenmerk is van een democratisch bestuur, bij overwegend technische zaken die in een instelling van wetenschappelijk onderwijs aan de orde plegen te komen, vind ik het onbevredigend dat daarover geen unanieme opvatting kan worden bereikt. Daarbij komt het modeverschijnsel dat minderheden trachten hun ideeën op te dringen aan de meerderheid en hun zin proberen te krijgen, wat nog extra vertragend en soms haast verlamdend werkt op het nemen van besluiten en de uitvoering daarvan. Wij zullen met deze gang van zaken moeten leren leven. Wanneer wel eens besluiten tegen de wil van groepen van studenten worden genomen, volgt daar niet uit dat er kan worden gesproken van een minder goede verstandhouding met deze groepen of met de studenten in het algemeen. Wel verlopen de gesprekken soms stroef, niet door gebrek aan welwillendheid, maar door een onoverbrugbaar verschil in uitgangspunten en opvattingen, soms zo groot dat de gesprekspartners elkaar niet kunnen begrijpen. Ik hoop dat hierin geleidelijk verbetering komt.

De tegenstellingen waarvan ik repte doen zich niet alleen voor bij belangrijke aspecten van onderwijs en onderzoek,

maar bijvoorbeeld ook ten aanzien van de gang van zaken bij min of meer traditionele gebeurtenissen als examen-uitslagen, promoties en diesviering. De opvallende verschillen in opvattingen bij deze plechtigheden deden zoveel vragen rijzen, zowel bij leden van de Landbouwhogeschoolgemeenschap als bij buitenstaanders, gasten bij de genoemde gelegenheden, dat het raadzaam werd geacht aan een commissie "Cereemonieel" te verzoeken studie te maken van de heersende meningen en na te gaan welke maatregelen eventueel zouden kunnen worden getroffen. Wanneer onze Landbouwhogeschool in de openbaarheid treedt bij feestelijke gebeurtenissen lijkt het voor de hand te liggen te streven naar een stijlvolle gang van zaken. Tot zo ver is men het misschien nog wel met elkaar eens, maar niet meer over de vraag wat wel of niet stijlvol is. Persoonlijk vind ik het jammer dat sommige promovendi en hun paranims niet in traditionele rok verschijnen en nog meer betreur ik het dat soms leden van promotiecommissies zich niet in toga of jacquet steken. Het is mij bekend dat de wijze waarop bij ons de ingenieursdiploma's worden uitgereikt, door zeer velen hogelijk wordt gewaardeerd, maar dan vind ik het toch wel een erg rommelige indruk maken dat de kandidaat-ingenieurs op zeer uiteenlopende wijze zijn uitgedost. Nog bonter maken blijkbaar sommigen dergenen het, die de uitslag van het propaedeutisch examen in ontvangst komen nemen. Een voorzitter van een der examen-

commissies schreef mij onlangs dat hij er toch wel bezwaar tegen had een kandidaat te ontvangen die enkel gekleed was in een afzakkende broek. Men vraagt zich wel af wat een dergelijke student bezielt en tevens of het niet mogelijk is tegen zo'n optreden maatregelen te treffen op grond van de overweging dat het de goede naam van de Landbouwhogeschool schaadt.

In de paar laatste jaren verschenen er geleidelijk meer en meer voortekenen van naderende moeilijkheden met betrekking tot de mensen en middelen die de overheid aan het wetenschappelijk onderwijs ter beschikking kan stellen. In het afgelopen studiejaar werden wij ten volle met deze moeilijkheden geconfronteerd en werd het tevens waarschijnlijk dat zij vooralsnog alleen maar groter zullen worden. De vrij plotselinge kentering in de mogelijkheden is voor de Landbouwhogeschool op een allerongelukkigst moment gekomen en heeft ons geplaatst in een benarde positie. De Landbouwhogeschool verkeert immers midden in een periode van expansie en ontwikkeling in allerlei richtingen. Verscheidene jonge vakgroepen zijn nog maar nauwelijks gereed met het leggen van een fundament waarop zij willen gaan bouwen. Waarschijnlijk is dat wanneer het slechte weer eerder voorspeld had kunnen worden, geen begin zou zijn gemaakt met verschillende ontwikkelingen die thans moeilijk meer te stuiten zijn, terwijl andere nieuwe aktivitei-

ten zouden zijn getemporiseerd.

De bestuursorganen staan nu voor de moeilijke en ondankbare taak de Landbouwhogeschool in het ruwe weer drijvende te houden en zo goed mogelijk te laten functioneren. Hiervoor heb ik de schaalvergroting genoemd als aanleiding om bijna elk facet van de Landbouwhogeschool kritisch te beschouwen. Het is duidelijk dat de sterk verslechterde vooruitzichten een reden te meer vormen om aandacht te schenken aan alles wat de efficiency ten goede kan komen en aan optimale taakvervulling binnen de gegeven financiële kaders. Allereigen hoort men momenteel woorden als bezinning, prognoses, herverkaveling, doelstellingen, toekomst van de Landbouwhogeschool e.d. Zeker is wel dat pijnlijke operaties nodig zullen zijn om te redden wat er nog te redden is. Zeker is ook dat met het nemen van maatregelen niet altijd gewacht kan worden tot gedegen studies zijn voltooid. Wij bevinden ons in verschillende opzichten in een dwangpositie.

Hoe moeilijk de problemen zijn waarvoor wij ons zien gesteld kan ik als volgt illustreren. Ik vermeldde reeds dat er verscheidene jonge vakgroepen zijn die nog niet een minimum omvang hebben bereikt die voor een redelijk goede werking vereist is. Zij moeten òf worden uitgebreid òf opgeheven. Als gevolg van de wijzigingen in het bestuur van de Landbouwhogeschool en alles wat daarmee samenhangt, is er op het Bureau van de Landbouwhogeschool een onhoudbare toestand ontstaan. Er zijn nauwelijks alternatieven,

uitbreiding is nodig om de noodzakelijke werkzaamheden te kunnen doen. Er is behoefte aan meer dienstverlenende eenheden, maar hoe zouden deze moeten worden bemand? De toeneming van het aantal studenten en de vergaande diversificatie van de studieprogramma's heeft de onderwijsbelasting van een aantal vakgroepen op een onaanvaardbaar niveau gebracht en het onderzoek verdrukt, hetgeen door ons Planningsecretariaat onder leiding van Bruggenwert duidelijk werd aangetoond. Op verschillende manieren zal het verhoudingsgetal studenten : docenten moeten worden vergroot, maar bij voorkeur zonder verlaging van het peil van het onderwijs. Er is belangstelling voor uitbreiding van onze activiteiten in ontwikkelingsgebieden, maar zulke activiteiten kosten eveneens mensen en geld. Dicht bij huis hebben wij onze botanische tuinen en ons proefbedrijf Flevoland met gerechtvaardigde verlangens, die op een ongelukkig moment komen. Gereedgekomen gebouwen-complexen zullen met onvoldoende middelen moeten worden ingericht, maar overigens staat het bouwen stil, terwijl de Landbouwhogeschool wel werd getroffen door twee branden. Een hartewens is het aantal promotie-assistentplaatsen op zijn minst weer te brengen op het peil van een paar jaar geleden, maar het is niet duidelijk hoe dit moet gebeuren. Het Post Academisch Onderwijs (PAO) begint goed van de grond te komen en moet verder ontwikkeld worden, maar de financiering is nog niet rond.

Dit is slechts een bloemlezing uit ons verlanglijstje en men kan toch moeilijk beweren dat er overbodige dan wel te luxueuze zaken op voorkomen. Het College van Bestuur ontvangt een voortdurende stroom van vaak goede en goed gemotiveerde voorstellen die soms met veel verve, dan weer op hartverscheurende wijze en ook wel vergezeld van nauwelijks verholten dreigementen, worden verdedigd. Tegenover al deze plannen moeten de leden van het College van Bestuur zich onder de huidige omstandigheden opstellen als geharde zakenlieden.

Zoals gezegd zijn er tal van studies aan de gang ter voorbereiding van het beleid. Het Faculteitsbestuur, bijvoorbeeld, stelt wanneer daartoe maar enigszins aanleiding bestaat, op lofwaardige wijze zogenaamde doorlichtingscommissies in, die tot taak hebben adviezen te geven over de toekomstige ontwikkeling van bepaalde vakgroepen of combinaties daarvan. Dit is zeer nuttig en nodig, maar het dient gevolgd te worden door het toekennen van prioriteiten en het behoeft geen betoog dat het moeilijk is de belangen van vakgroep A tegen die van vakgroep B af te wegen. Dit is in een heterogene organisatie als de Landbouwhogeschool vanzelfsprekend altijd al een der moeilijkste problemen geweest, maar vroeger ging het om verdeling van rijkdom, en dat is gemakkelijker dan nu de verdeling van armoede.

Het zou best eens kunnen zijn dat wij gedwongen worden accentverschuivingen te bewerkstelligen door mensen en

middelen te onttrekken aan vakgroepen die relatief ruim in hun jasje zitten en deze toe te wijzen aan in nood verkerende vakgroepen. In principe is zo'n soort ruilverkaveling zeker niet verwerpelijk omdat er ook in de behoefte aan afgestudeerden en aan onderzoek in de loop der jaren verschuivingen zijn opgetreden, maar de praktische uitvoering van zo'n operatie is niet eenvoudig.

Op 15 juni j.l. werd een discussiedag georganiseerd over de toekomst van de Landbouwhogeschool. Op die dag zijn allerlei facetten van de ontwikkeling van de Landbouwhogeschool, op wat langere termijn gezien, vanuit zeer verschillende gezichtspunten, besproken. Er is nog niet erg veel uitgekomen, wat ook niet kon worden verwacht; de discussie zal zeker moeten worden voortgezet.

Een groepje mensen verdiept zich in het voorspellen van het toekomstige aantal studenten, een gegeven dat niet alleen voor onze planning van grote waarde is maar ook voor de Gemeente. Het zal niet verbazen wanneer ik zeg dat dit groepje op grote onzekerheden stuit. Het kan weliswaar uitgaan van goede, recente bevolkingsstatistieken, waaruit betrekkelijk harde cijfers kunnen worden afgeleid over het aantal jonge mensen dat in bepaalde jaren secundair onderwijs zal volgen, maar hoe de verdeling dan zal zijn over VWO en HAVO, hoeveel procent in totaal zal doorstromen naar het "hogere onderwijs" en hoeveel studenten instellingen van wetenschappelijk onderwijs, respec-

tievelijk instellingen van hoger onderwijs zullen bevolken, blijkt onder de huidige omstandigheden uiterst moeilijk te voorspellen te zijn. In de maatschappij zijn tal van ontwikkelingen aan de gang, waarvan men moet aannemen dat zij de toekomstige belangstelling voor het wetenschappelijk onderwijs zullen beïnvloeden, maar soms is het niet eens mogelijk te zeggen of die invloed positief of negatief zal zijn. Ik noem factoren als toenemende welvaart, inkomensnivellering, veranderingen in de vraag naar verschillende soorten onderwijs, mede in verband met wijzigingen in de opvattingen over de doelstellingen van de opleidingen, ontwikkeling van de vraag naar academici en dergelijke. Daarnaast zijn er onderwijskundige ontwikkelingen die zonder twijfel grote verschuivingen teweeg zullen brengen: de integratie van wetenschappelijk onderwijs (WO) en hoger beroeps onderwijs (HBO), de verkorting van de studieduur in het WO, een eventuele beperking van een vrije studiekeuze enz. Al met al is een prognose op wat langere termijn hachelijker dan ooit. Op kortere termijn gezien is er uiteraard veel meer zekerheid. Over de periode 1975-1978 verscheen zo juist (juli 1973) een uitstekende nota, tot stand gekomen in onderlinge samenwerking tussen het Centraal Planbureau en de Informatie Planning Postsecundair Onderwijs. Voor de Landbouwhogeschool komt deze nota tot een totaal aantal onderwijsvragende studenten van 2200 à 2300 in het cursusjaar 1975-1976, opklimmend tot 2900 à 3300 in het jaar 1978-1979.

Ik heb gemeend aan de toekomst van onze hogeschool in deze rede enige aandacht te moeten besteden omdat deze ons in het afgelopen jaar in toenemende mate is gaan bezighouden en verwacht kan worden dat dit onderwerp ook in de komende jaren in het middelpunt van de belangstelling zal blijven staan.

Ik wil vervolgens wat mededelingen doen over het aantal studenten, afgestudeerden en promovendi. Het aantal eerstejaarsstudenten was groter dan ooit tevoren, namelijk ruim 800. Ik moet hierbij opmerken dat dit cijfer met dezelfde onzekerheid is behept als het eerder genoemde getal voor het totale aantal studenten en dit geldt ook voor een aantal andere nog te noemen cijfers. Wanneer, zoals in het afgelopen jaar, het aantal ingeschrevenen veel minder representatief is voor het aantal studerende dan gebruikelijk, mist men een van de gegevens voor berekeningen ten behoeve van de planning van het onderwijs. Ons onvolprezen Bureau voor Studentendocumentatie en Statistiek, onder leiding van mevrouw Fikenscher, heeft echter toch kans gezien de aantallen studerende in de verschillende studiefasen en -richtingen naar mijn gevoel vrij goed te benaderen.

In verband met het verdwijnen van oude schooltypen werd in het nu juist begonnen studiejaar een kleiner aantal aankomenden verwacht. Op de voorlichtingsdagen in decem-

ber j.l. bleek deze hoop echter al niet geheel in vervulling te zullen gaan en thans lijkt het er op dat het aantal eerstejaars toch nog omstreeks 700 zal bedragen. Onze voorlichting heeft dus niet veel succes gehad. Er is maar sprake van een geringe verlichting, die bovendien slechts van tijdelijke aard is.

De grote toeloop van studenten in de laatste jaren heeft vanzelfsprekend tot gevolg dat de aantallen studenten in alle fasen van de studie sterk stijgen. In het afgelopen jaar overschreed het aantal propaedeuse studenten de duizend, omstreeks 1500 studenten waren aan hun kandidaatsstudie bezig, meer dan 1000 aan hun doctoraalstudie.

Men kan verwachten dat het aantal kandidaatsstudenten en vooral ook het aantal doctoraalstudenten nog snel en sterk zal toenemen. Dit houdt verband met de omstandigheid dat de hoger wordende golf van aankomende studenten zich nog niet of niet ten volle heeft voortgeplant tot in de latere studie jaren. Daarbij speelt voorts natuurlijk ook een rol dat de kandidaatsperiode en de doctoraalperiode aanzienlijk langer duren dan de propaedeuse en dus meer studenten omvatten. Men ziet de doorstroming ook in cijfers omtrent de aantallen die in de afgelopen jaren slaagden voor de propaedeutische- en de kandidaatsexamens en dus zorgden voor toevoer naar respectievelijk de kandidaats- en de doctoraalfase. Per jaar ligt het aantal geslaagden voor het propaedeutisch examen de laatste tijd tegen de 500, het aantal dat hun kandidaatsdiploma behaalde is

sinds vorig jaar op het al vrij hoge niveau van bijna 400 per jaar gekomen. Het aantal afstuderenden bevindt zich daarentegen nog in een periode van betrekkelijk langzame groei; het bedroeg in 1970-1971 200, in 1971-1972 256 en in het afgelopen cursusjaar 290. Gezien de toestroming naar de doctoraalfase zal het aantal afstuderenden binnenkort flink omhoog gaan. Ik had de indruk, en sommige anderen met mij, dat er sprake zou zijn van vertraging in het afstuderen, dat wellicht een gevolg zou kunnen zijn van de ongunstige arbeidsmarkt, maar de beschikbare cijfers logenstraffen deze indruk.

Het voorgaande houdt een waarschuwing in. We moeten ons namelijk voorbereiden op grote aantallen studenten in de latere fase van hun studie, waarin zij relatief veel begeleiding nodig hebben.

Het is voorts interessant te vermelden dat het nieuwe studieprogramma dat in 1970-1971 werd ingevoerd eerst nu enig effect begint te sorteren op de mediane studieduur voor het behalen van het kandidaatsdiploma. Tot nu toe bedraagt deze $4\frac{1}{2}$ jaar, maar er tekent zich een tendens tot daling af. Op de totale mediane studieduur van rond $7\frac{1}{2}$ jaar zal het nieuwe programma eerst over een paar jaar een gunstige invloed kunnen uitoefenen en dan zien wij waarschijnlijk al weer de gevolgen van de nu op stapel staande herstructurering en herprogrammering tegemoet. Wij gunnen de statistici geen rust!

Van groot belang is uiteraard ook de verdeling van de studentenbevolking over de studierichtingen. De beschikbare cijfers bevestigen de indruk dat vele studenten geïnteresseerd zijn in studies die op een of andere wijze verband houden met welzijn. Aan de andere kant is het een bekend feit dat de belangstelling voor nieuwe studierichtingen aanvankelijk vaak heel groot is en dan spoedig afvlakt. De richtingen die de laatste jaren populair waren - ik laat in het midden of men zich daarover moet verheugen - waren vooral milieuhygiëne, gestart in 1970-1971, voeding, een richting die een jaar ouder is en landschapsarchitectuur. Tot de grote richtingen bleven behoren de cultuurtechniek - wanneer men de specialisaties A en B en de tropische cultuurtechniek samen telt is dit zelfs verreweg de allergrootste richting -, de levensmiddelen-technologie, de zoötechniek, de planteziektenkunde, de sociologie - indien men de westerse en niet-westerse sociologie samen neemt - en de economie. De studie in de bosbouw trekt een opvallend groot aantal liefhebbers. De opleiding in de huishoudwetenschappen houdt zeer goed stand en heeft blijkbaar niet zo veel concurrentie onderzonden van de richting voeding. Bij verschillende studierichtingen speelt een rol - als oorzaak of als gevolg - dat het aantal meisjesstudenten de laatste jaren niet onaanzienlijk is gestegen.

Tenslotte iets over het aantal promovendi. Ook wat dit betreft was er sprake van een record: 40, bestaande uit

31 landbouwkundig ingenieurs en 9 afgestudeerden van andere instellingen van WO. Van de Wageningse ingenieurs promoveerde de helft in het 3de tot en met het 7de studiejaar na hun afstuderen; bij de overigen was het afstuderen langer geleden. Ik zou liever zien dat meer jongeren, promotie-assistenten en jonge medewerkers op roulerende formatieplaatsen, zouden promoveren.

Sprekende over het aantal afstuderenden noemde ik al het woord arbeidsmarkt. Over dit onderwerp, dat in het afgelopen jaar sterk de aandacht heeft getrokken, wil ik thans iets meer zeggen.

Het ligt nog vers in een ieders geheugen dat zich in een korte spanne tijds op verrassende wijze een omslag heeft voltrokken van een tekort aan verscheidene categorieën van academici naar een aanzienlijk overschot. Deze tamelijk plotselinge en ingrijpende wijziging in de situatie is onder meer veroorzaakt door een snel stijgend aantal afstuderenden en een tegelijkertijd snel verzadigd raken van de markt.

Hofstee was een der eersten die in zijn rede ter gelegenheid van de dies van onze Landbouwhogeschool in het vorig jaar de aandacht vestigde op de waarschijnlijkheid dat er een structureel overschot aan academici zou ontstaan; Passenier analyseerde de situatie uitvoerig in oktober 1972 en zijn nuchtere maar sombere conclusies maakten diepe indruk. Toch werd de factor "de behoefte van de maat-

schappij aan academici" in discussies over het onderwijs-beleid nog geruime tijd min of meer doodgezwegen; dergelijke discussies concentreerden zich op twee facetten: de grote sociale vraag naar onderwijs en vorming en de spanning tussen die vraag en de beschikbare middelen.

Inmiddels is de ernst van de situatie wel tot velen doorgedrongen en wordt de behoefte aan academici vrij algemeen erkend als een belangrijk maatschappelijk en cultureel vraagstuk, voor de individuele betrokkenen en voor de gemeenschap, en dus als een voornamelijk factor bij de bepaling van een onderwijsbeleid. Helaas is in het verleden herhaaldelijk gebleken dat die behoefte, op enkele uitzonderingen na, moeilijk is te voorspellen.

Ook voor onze afgestudeerden is de arbeidsmarkt ongunstig geworden, uiteraard voor de ene studierichting wat meer, voor een andere wat minder. Naar schatting zijn op dit moment ongeveer 120 kort geleden afgestudeerden werkzoekend, terwijl het zeker is dat dit getal in de komende jaren sterk zal stijgen. Van degenen die thans met hun studie bezig zijn, zullen velen geen werkkring kunnen vinden die overeenkomt met de aard en het niveau van hun opleiding. Bij verschillende gelegenheden heb ik gezegd dat ik dit een zeer somber vooruitzicht vind, omdat ik mij moeilijk iets erger kan voorstellen dan dat jongelui, gereedgekomen met een langdurige studie in een richting van hun keuze, de verworven kennis niet kunnen gebruiken in

een passende werkkring. Ik stel mij voor dat het uitermate deprimerend moet zijn werk te verrichten waarvoor een opleiding van een lager niveau voldoende is. Onderzoekingen schijnen ook te hebben uitgewezen dat arbeid beneden het niveau van de capaciteiten verschillende negatieve effecten heeft. Sommigen zijn echter van mening dat we onvermijdelijk toegaan naar een loskoppeling van het onderwijsniveau en het taakniveau. Het is overigens de vraag of werk van lager niveau in de regel gemakkelijk te vinden is. Werkgevers blijken terecht niet erg happig te zijn op mensen met een academische titel voor functies waarvoor een eenvoudiger opleiding ook, zo niet beter geschikt is. In de U.S.A. en in Engeland spreekt men van "overqualified candidates"; hun kansen zijn niet erg groot. Het is niet mogelijk in deze rede uitvoerig in te gaan op het zeer complexe probleem van de plaatsingsmogelijkheden van onze afgestudeerden. Ik moet volstaan met een paar losse opmerkingen.

De eerste is dat de opleidingen aan onze Landbouwhogeschool tot nu toe vrij sterk beroepsgericht zijn, wat een nadeel is omdat de vraag naar mensen met een wetenschappelijke, beroepsgerichte scholing zeer beperkt en ook niet erg rekbaar is. Misschien zouden de afzetmogelijkheden in principe wat groter worden wanneer het karakter van de opleidingen wat meer algemeen vormend zou gaan worden. Wellicht kunnen de afgestudeerden dan wat meer kanten uit,

maar betekent dit niet tevens dat zij meer concurrentie zullen ondervinden? Ik geloof wel dat het verband tussen baan en opleiding geleidelijk lossen zal worden en dat bij een wetenschappelijke studie wat meer gewicht zal worden toegekend aan persoonlijkheidsontplooiing e.d. Hoe dit moet worden geconcretiseerd in studieprogramma's waarmee men later wat kan doen, is mij echter nog niet duidelijk. Een tweede nadeel van de Landbouwhogeschool lijkt mij dat een groot percentage van de afgestudeerden aangewezen is op de overheids- en semi-overheidssector. Dat is altijd al zo geweest, maar nu in nog versterkte mate het geval. Wij richten ons met onze opleidingen thans immers nogal nadrukkelijk op functies die op een of andere wijze verband houden met welzijn. Nu kan men er terecht wel op wijzen dat er nog zeer veel werk, ook op academisch niveau, moet worden verricht ter bestudering van problemen op dit gebied, maar de uitvoering er van wordt beperkt door financieringsmogelijkheden. Aangezien het niet duidelijk is hoe de uitgaven voor allerlei zaken in de welzijnssfeer drastisch kunnen worden verhoogd, geloof ik vooralsnog niet aan een groot afzetgebied voor onze Wagners in deze sector, hoe groot de behoefte daaraan dan ook potentiëel moge zijn. Bovendien werpt elke instelling van wetenschappelijk onderwijs zich gretig op dit zelfde gebied.

Lange tijd hebben wij gedacht dat de werkgelegenheid van onze afgestudeerden kon worden bevorderd door uitbreiding

van de studiemogelijkheden, toevoeging van allerlei specialisaties, e.d. Onder de huidige omstandigheden is dit op zijn minst twijfelachtig geworden. Verdergaande diversificatie lijkt mij enerzijds niet te rijmen met de noodzaak bij een toenemend aantal studenten de kosten per student te verlagen en anderzijds niet verenigbaar met een studietijdverkorting. Deze noopt veel eer tot meer concentratie op basisvakken.

Tenslotte worden vaak de plaatsingsmogelijkheden in ontwikkelingsgebieden schromelijk overschat. Men moet toch bedenken dat de werkgelegenheid daar principiëel van tijdelijke aard is en dat er waarschijnlijk een tijd zal komen dat meer mensen terugkeren dan uitgezonden kunnen worden. Van een blijvend afzetgebied voor onze abiturienten kan nauwelijks worden gesproken.

Al met al ben ik pessimistisch wat betreft de toekomst van onze afgestudeerden. Zolang de prognoses ten aanzien van de behoefte aan academici zo slecht zijn en de vrijheid van het onderwijs in ons land een soort heilige koe is, zal het heel moeilijk zijn een goede planning van het onderwijs, die misschien wel gepaard zal moeten gaan met een aantasting van het individuele recht op onderwijs, te verkopen. Goede verwachtingen heb ik echter van de in voorbereiding zijnde coördinatie van het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroeps onderwijs in combinatie met een herprogrammering van het wetenschappelijk onder-

wijs, die het misschien mogelijk zal maken een verhouding tussen WO-ers met kortere of langere opleiding en HBO-ers te doen ontstaan die meer overeenkomt met de maatschappelijke behoefte. Een juiste verhouding tussen de waardering voor de verschillende kategorieën hoort daar dan wel bij.

Het spreekt vanzelf dat wij niet bij de pakken neer zijn gaan zitten. In de eerste plaats wordt bij onze voorlichting aan toekomstige studenten bijzondere aandacht geschonken aan de arbeidsmarkt, terwijl aan afstuderenden en potentiële werkgevers eveneens zo veel mogelijk voorlichting wordt gegeven. Bij dit laatste heeft het Nederlands Instituut van Landbouwkundig Ingenieurs (NILI) zich bijzonder verdienstelijk gemaakt. Samen met de Landbouwhogeschool heeft het NILI ook een "Stichting maatschappelijke plaats Wageningse afgestudeerden" opgericht, die een begin heeft gemaakt met verscheidene activiteiten, waaronder het verrichten van een uitgebreid onderzoek naar de arbeidsmarkt van Wageningers. Vermelding verdient dat de leden van het NILI deze activiteiten op royale wijze financieel hebben gesteund.

Zonder volledig te zijn vermeld ik tenslotte dat de Landbouwhogeschool veel moeite deed zoveel mogelijk pas-afgestudeerden tijdelijk werk te bezorgen in het kader van het project "Aanvullende Werkgelegenheid".

Ik heb reeds veel tijd gebruikt en nog weinig gezegd over onderwijs en onderzoek, onderwerpen waarnaar mijn persoonlijke belangstelling toch primair uitgaat. Misschien is de opbouw van mijn rede wel typerend voor de situatie waarin de Landbouwhogeschool verkeert; de gemoederen worden sterk beziggehouden door en relatief veel aandacht moet worden besteed aan allerlei vraagstukken die met onze hoofdtaken slechts zijdelings verband houden; onderwijs en onderzoek dreigen wel eens in de verdrukking te geraten. Het laatste gedeelte van mijn betoog wil ik daarom nadrukkelijk aan deze hoofdtaken wijden.

Bij het onderwijs lag het accent op de structuur en de organisatie. Er heerste binnen de Landbouwhogeschool veel aktiviteit, wat ik kan illustreren door te vermelden dat de vroegere Commissie Studieprogramma, onder de bezielende leiding van de eind oktober 1972 helaas overleden Stegenga, in de periode september 1970-begin 1973 maar liefst 222 stukken produceerde, waaronder verscheidene belangrijke nota's, terwijl de Vaste Commissie Onderwijs (VCO), die in maart 1973 de Commissie Studieprogramma opvolgde daarvoor blijkbaar niet onder wil doen en onder voorzitterschap van Meulenberg in korte tijd reeds 9 maal vergaderde, telkenmale over een forse hoeveelheid papier. De aandacht was sterk geconcentreerd op de herstructurering en herprogrammering van het onderwijsprogramma. Zoals bekend is het wetsontwerp "Herstructurering WO" reeds in april 1971 door Veringa bij het parlement ingediend en

vervolgens overgenomen, aangevuld en gewijzigd door De Brauw en Van Veen. De parlementaire behandeling is al geruime tijd aan de gang; aanvankelijk lag het in het voornemen de wet in te voeren per 1 september 1973, later werd gesteld 1 september 1974; thans valt te betwijfelen of deze datum gehaald wordt. Nog in februari van dit jaar is door de Academische Raad een Commissie Voorbereiding Herprogrammering Wetenschappelijk Onderwijs ingesteld, die onder andere tot taak kreeg de secties van de Academische Raad bij de herprogrammering van onderwijs- en examenprogramma's te helpen. In een Werkstuk dat de Commissie Voorbereiding Herprogrammering Wetenschappelijk Onderwijs in mei j.l. publiceerde werd onder meer veel aandacht besteed aan de doelstellingen van het wetenschappelijk onderwijs, geconcretiseerd in zogenaamde "eindtermen" van de opleidingen. Het is interessant te vermelden dat aan de Landbouwhogeschool medio vorig jaar reeds uitvoerig over die doelstellingen werd gediscussieerd en dat de Faculteitsraad na studies van ons Bureau Onderzoek van Onderwijs (BOO) en voorstellen van de Vaste Commissie Onderwijs in februari j.l. de VCO opdroeg een doelstellingsanalyse te laten uitvoeren door de Richting Onderwijs Commissies (ROC). De ROC's kunnen hierbij rekenen op de hulp van het BOO. Ik ben erg benieuwd naar de uitkomsten daarvan en hoop dat de deelnemers aan de analyse niet te zeer worden afgeschrikt door de voor gewone mensen wat moeilijke terminologie die door de zogenaamde doelformulerings-

functionarissen worden gebruikt. Zij spreken niet eenvoudig over docenten, studenten, afgestudeerden en werkgevers, maar over taaktoerusters, toekomstige taakbeoefenaren, taakbeoefenaren en taakstellers. Het is de bedoeling met de bestudering van de herstructurering zelve voort te gaan nadat de uitkomsten van de doelstellingenanalyse bekend zullen zijn.

Met de herstructurering hangt de onderwijskundige coördinatie van het WO en het HBO nauw samen. Na een jarenlange voorbereiding door tal van commissies, waaronder voor de agrarische sector de Commissie-Van der Schans, verscheen op 1 mei j.l. een voorontwerp van wet "ontwikkeling hoger onderwijs", dat thans in ruime kring in discussie is. Het voorontwerp beoogt samenwerkingsverbanden tussen instellingen van WO en HBO mogelijk te maken. Ik acht de voorgestelde coördinatie met al zijn consequenties van uitermate groot belang. De invloed op de Landbouwhogeschool zou wel eens erg groot kunnen zijn, want het lijkt heel goed mogelijk dat uiteindelijk een samenwerkingsverband tussen de Landbouwhogeschool en alle 12 scholen voor hoger agrarisch onderwijs tot stand zal komen. Voor het zover is zal er nog wel heel wat, naar ik hoop geleidelijk schoner wordend water door de Rijn stromen. Een ander onderwerp dat de laatste tijd bijzonder veel aandacht krijgt is het Post Academisch Onderwijs (PAO). Om allerlei redenen bestaat daarvoor een snel toenemende

belangstelling, die zonder twijfel nog veel groter zal worden wanneer de herstructurering leidt tot studieduurverkortung. In de wet herstructurering wetenschappelijk onderwijs wordt de verzorging van PAO aan de taken van universiteiten en hogescholen toegevoegd en inderdaad is een korte studieduur alleen acceptabel wanneer daaraan een systeem van PAO gekoppeld wordt.

Het doet mij genoegen te kunnen zeggen dat de Landbouwhogeschool op het gebied van PAO sinds lange tijd een vooraanstaande plaats inneemt. Reeds sinds 1950 worden nascholingscursussen gegeven. Wij hebben een actief Bureau Post Academisch Onderwijs onder leiding van Van der Kloes, terwijl in 1972 een Stichting PAO-Landbouwhogeschool tot stand kwam met een adviescommissie. In deze stichting wordt samengewerkt met het Koninklijk Genootschap voor Landbouwwetenschap (KGvL) en het NILI. Thans wordt gewerkt aan een planning op langere termijn. Vermeldenswaard is dat de Landbouwhogeschool medewerking verleende aan de bestudering van het PAO op landelijk niveau in een commissie van de Academische Raad. Het rapport van deze commissie is juist gereed gekomen. Wanneer één ding duidelijk geworden is, is het wel dat ook het PAO een zeer complexe aangelegenheid is.

Over het onderwijs zou nog veel meer te zeggen zijn. Zo is de inhoud van het onderwijs in enkele studierichtingen

op aantrekkelijke wijze veranderd; er is een commissie voor projectonderwijs ingesteld; de introductie van audio-visuele media in het onderwijs begint op gang te komen; zeer interessante discussies zijn gevoerd over het rapport van De Groot over het selectievraagstuk, waarin problemen betreffende erfelijkheid, milieu en intelligentie ter sprake komen; voor het eerst in de geschiedenis van de Landbouwhogeschool werden aan een aantal buitenlanders M.Sc.-diploma's uitgereikt enz. enz.

Een ontwikkeling die zowel voor het onderwijs als het onderzoek van groot belang is en nogal wat stof deed opwaaien, betreft de planning van het post-secundair onderwijs. Na langdurige voorbereiding verscheen medio vorig jaar, mede op basis van adviezen van McKinsey een voorontwerp van wet houdende voorzieningen inzake de planning van het onderwijs. Het betreft hier een zeer ingewikkelde materie, waarvan verscheidene medewerkers van de Landbouwhogeschool een diepgaande studie maakten. De tongen kwamen in het bijzonder los over de indeling in zogenaamde planning-disciplines, die voor de Landbouwhogeschool nogal vergaande consequenties zal kunnen hebben. In februari van dit jaar werd er zelfs een studiedag aan gewijd. Veel medewerking werd ondervonden van de groep van Informateurs, waarvan Buringh deel uitmaakt, en die als een voorloper van een in te stellen Stuurgroep en Onderwijsplanbureau fungeert. Het zou te ver voeren de planning, die in de

eerste plaats van organisatorisch-administratieve aard is, hier nader te bespreken.

Tenslotte enkele woorden over het onderzoek. Zij die van de organisatorische ontwikkelingen op dit gebied enigszins op de hoogte willen geraken dienen tenminste een tiental dikke rapporten te bestuderen, die een interessante maar weer niet eenvoudige materie behandelen.

Toch is de aanleiding tot deze woordenvloed betrekkelijk eenvoudig. Er worden in ons land door de overheid gigantische en stijgende bedragen aan wetenschappelijk onderzoek besteed. In 1972 werd in speur- en ontwikkelingswerk ongeveer f1.3 miljard geïnvesteerd, waarvan rond f600 miljoen door de universiteiten en hogescholen. Nu is men wel algemeen van mening dat deze uitgaven gerechtvaardigd zijn, maar het is begrijpelijk dat men dan tevens vraagt om een duidelijk wetenschapsbeleid. Men wenst een behoorlijk plan, gebaseerd op weloverwogen doelstellingen, een goede verdeling van de geldmiddelen, een taakverdeling en coördinatie enz. Van dit alles was vroeger nauwelijks sprake, maar het wordt thans als iets vanzelfsprekends beschouwd. De problemen en meningsverschillen ontstaan pas wanneer vragen aan de orde komen over de organisatorisch-administratieve uitvoering en over de wijze waarop prioriteiten moeten worden vastgesteld. De Raad van Advies voor het Wetenschapsbeleid (RAWB) heeft zich sinds 1966 met deze problematiek beziggehouden en een aantal zeer lezenswaardige nota's het licht doen zien. Over de

doelmatigheid van de besteding van overheids gelden ten behoeve van het universitaire wetenschappelijk onderzoek heeft ook de Algemene Rekenkamer een rapport gepubliceerd. Een verslag van een bezoek aan Nederland door een drietal OECD-deskundigen heeft veel stof doen opwaaien. Onder voorzitterschap van De Brauw heeft vervolgens een Gespreks-groep Universitair Onderzoek, waarin Hofstee zitting had, een nota voorbereid, die in juli 1972 werd gepubliceerd. Deze GUO-nota is tamelijk fel bestreden; velen waren van mening dat de door de GUO voorgestane Nederlandse Research Organisatie een veel te centralistisch beleid zou gaan voeren. De Hogeschoolraad heeft hierop in zijn vergadering van 22 februari 1973 ook met klem gewezen. De Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek heeft kritiek geuit in de vorm van een brief van mei 1973 aan de Minister van Landbouw en Visserij, aan de voorbereiding waarvan ook L. van der Plas meewerkte. In dezelfde periode werd door Wansink een uitvoerige nota samengesteld, getiteld "Beschouwing over de organisatie van het onderzoek in Nederland". Deze nota is door velen met instemming begroet, maar is zeker nog niet het laatste woord. De Landbouwhogeschool heeft behalve aan de totstandkoming van een aantal van de genoemde documenten, ook aan de meningsvorming er over belangrijke steentjes bijgedragen. Binnen de Landbouwhogeschool was reeds sinds 1969 een Commissie Onderzoeks aangelegenheden werkzaam onder leiding van De Wilde, die een aantal nuttige nota's presenteerde,

waarin enkele aspecten van het onderzoek principiëel werden behandeld. In maart 1973 werd deze commissie opgevolgd door de Vaste Commissie Wetenschapsbeoefening (VCW). De voornaamste taak van deze commissie is de voorbereiding van een onderzoeksbeleid van de Landbouwhogeschool. Daarover moet men niet licht denken. Het onderzoek aan de Landbouwhogeschool maakt deel uit van het gehele landbouwkundig onderzoek en dit weer van het totale wetenschappelijk onderzoek in ons land. Uitgaande van een algemeen wetenschapsbeleid, dat thans zo belangrijk wordt gevonden dat het door een afzonderlijke minister wordt behartigd, gaat het dus eerst om het aandeel van het landbouwkundig onderzoek en vervolgens om de verdeling daarvan over de instituten, de Landbouwhogeschool en de Faculteit voor Diergeneeskunde. Om het belang van het landbouwkundig onderzoek goed te kunnen verdedigen - en dat dit nodig is zou kunnen worden afgeleid uit de sterke inkrimping van het aantal formatieplaatsen bij de instituten - is het vanzelfsprekend noodzakelijk een duidelijk beleid te hebben met goed gemotiveerde doelstellingen, een goede administratie van de onderzoekprojecten en vooral een goede samenwerking en coördinatie. In het kader van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek wordt momenteel hieraan zeer veel aandacht besteed. Over dit onderwerp is onlangs een discussienota van de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek verschenen en ik verwacht dat daarover in de komende tijd veel zal worden gesproken. Aan

de Landbouwhogeschool bestaat een duidelijk onderzoeksbeleid nog niet, terwijl de projektadministratie tot op heden slechts een lijst van grote projekten omvat. De VCV beijvert zich om hierin verbetering te brengen, maar heeft niet de illusie dat dit op korte termijn mogelijk zal zijn. Vooral het opstellen van een beleid, dat toch gebaseerd zal moeten zijn op een evaluatie van het onderzoek, zal op zeer grote moeilijkheden stuiten. Enerzijds zijn er aan een instelling van WO uiteenlopende doelstellingen van het onderzoek, anderzijds is de Landbouwhogeschool wel buitengewoon heterogeen wat betreft zijn wetenschapsgebieden. Buiten kijf staat dat alle vakgroepen in staat moeten zijn onderwijs-gebonden onderzoek te verrichten. Bij het overige onderzoek doet zich de belangrijke vraag voor of dit, gegeven beperkte middelen, versnipperd dan wel geconcentreerd zal dienen te worden.

De middelen zijn thans inderdaad beperkt. De tijd en aandacht die aan onderzoek kunnen worden besteed zijn de laatste jaren teruggelopen, voornamelijk als gevolg van een gestegen onderwijsbelasting. Zonder overdrijving kan worden gesteld dat het onderzoek in vele vakgroepen een zeer ondergeschikte rol speelt; dit is een rampzalige situatie. Ik zie als gewenste structuur dat een aantal van de oudere wetenschappelijke medewerkers zich aan onderwijs wijdt, anderen zich ten dele met onderwijs bezighouden en ten dele met het geven van leiding aan het door jongeren uit te voeren onderzoek, terwijl die jongeren -

afstuderenden en promovendi - ongestoord onderzoek moeten kunnen verrichten. Slechts bij hoge uitzondering zouden de jonge onderzoekers na hun promotie aan de Landbouwhogeschool verbonden moeten blijven. Thans is de mobiliteit van de wetenschappelijke staf naar mijn mening veel te gering.

Een zeer betreurenswaardige zaak acht ik het dat een vrij groot deel van het toch reeds kleine aantal plaatsen voor promotie-assistenten geblokkeerd is. Ik zou het normaal vinden wanneer ongeveer 10% van de afstuderenden in de gelegenheid kan worden gesteld in een tijdelijke functie een onderzoek te verrichten dat tot een promotie leidt. Wanneer het aantal afstuderenden binnen afzienbare tijd een 400 à 500 per jaar bedraagt en de tijd voor een promotie op 3 jaar wordt gesteld, betekent dit dat 120 à 150 plaatsen voor tijdelijke aanstelling van onderzoekers beschikbaar moeten zijn. Dit is een veelvoud van het huidige aantal en ik ben mij er ook van bewust dat een onderzoekcapaciteit van 120 à 150 manjaren een niet onaanzienlijk deel zou uitmaken van het totaal aan landbouwkundig onderzoek.

Ik ben hiermede aan het einde van mijn betoog. Uit een veelheid van onderwerpen en gebeurtenissen heb ik slechts enkele kort kunnen bespreken. De keuze is betrekkelijk willekeurig geweest, zodat niet geconcludeerd mag worden

dat ik de onbesproken aspecten van onze Landbouwhogeschool van minder belang acht. Ik realiseer mij zeer wel dat mijn rede niet opwekkend is geweest, maar ik zie werkelijk weinig lichtpunten en houd niet van struisvogelpolitiek. Ik weet echter dat er mensen zijn die optimistischer zijn dan ik en ik hoop dat zij gelijk krijgen.